

Hetényi Zsuzsa: Koraőszi Füst

A Professzori Klub szeptemberi rendezvénye a PIM kiállításához kapcsolódva Füst Milán alakját hozta közelebb hozzánk Szegedy-Maszák Mihály akadémikus útmutatásával, szokatlan megvilágításban, vagy inkább fénytörésben – hiszen ezúttal az író szövegeiről szinte nem is esett szó.

A kiállítás Füst Milán és felesége, Helfer Erzsébet páratlan képző- és iparművészeti gyűjteményének válogatott darabjait mutatja be, a PIM-től megszokott elemző, mégis intim és hangulatos tárlaton, négy teremben. A művek egy része barátoktól, feltehetőleg és láthatóan ajándékként került a házaspár tulajdonába – Berény Róbert, Gulácsy Lajos, Tihanyi Lajos és Bernáth Aurél leveleiből is látható jó néhány. A mai művészetkritikai trend szerint a Nyolcaké, a magyar „vadaké” a kiállítás sztár-képei: Berény Róbert szokatlan Weiner Leó portréja és a Tihanyi Lajos képek, de kitűnik Gulácsy Lajos kettős című képe – „Cogito ergo sum (A falu bolondja)” is. Mint megtudtuk, vélhetően a gyűjtemény kiemelkedő darabjainak útja előbb-utóbb közgyűjteményekbe fog vezetni.

Kalauzunk, Szegedy-Maszák Mihály mentegetőzéssel kezdte rendhagyó tárlatvezetését, mondván, e minőségében debütál. Ez volt a hallgatóság szerencséje, mert egy hagyományos, képtől képig toporgó tárlatvezetésnél szubjektívebb, kontemplálóbb és nagyobb íveket követő megközelítésben mérlegelhettük a képeket és tárgyakat – olyan logika szerint, amelyet az író személyiségének felderítése vezérelt. Végző soron minnek a tükre ez a gyűjtemény? Az író narcisztikus személyiségének, vagy inkább a felesége ízlésének, aki valójában vásárolta ezeket a műveket? Kétségtelen, summázta Szegedy-Maszák professzor már a tárlatvezetés utáni beszélgetésen, amelyen Tarján Tamás irodalomtörténész kérdezte, hogy Füst Milán célja az értékmegőrzés volt a gyűjtésben. Az avantgárd művészetből, amely a két háború közti szalonértelmiség számára inkább divatnak tűnhetett, Füst Milánt csak a figurális ábrázolások ragadták meg, hiába volt Kassák Lajossal jó barátságban, az ő képei nem jelentek meg a gyűjteményben. Saját felfedezettje volt viszont a tőle alkatában távoli Nagy Balogh János, akinek két képét láthattuk. Előszeretettel vásárolt még Mednyánszky László és Kmetty János képeket is. (Jegyzet: utóbbi képein jól látni, hogy a festő így írja nevét, nem pedig a róla elnevezett utca tábláját látható egy t-s formában.)

Külön terembe kerültek a külföldi képek, amelyeket – mint kalauzunk ironikusan megjegyezte – szeretett és nagyra értékelt kedvencei helyett szerzett be, például egy Bécsben

látható Tintoretto-kép és a Grünewald oltár helyett. A magyar és külföldi gyűjtemény arányainak, minőségének összevetése újabb kérdéseket vethet fel, utóbbiak színvonala tagadhatatlanul alul marad a magyar művekének (ennek gyakorlati okai nyilvánvalóak: a kiemelkedő nyugati műtárgyak ára messze meghaladta anyagi lehetőségeiket). Az avantgárd mellett, nyilván nyugat-európai művészekon keresztül (Whistler, Van Gogh, Matisse) és mert Felvinczi Takács Zoltán felhívta rá a figyelmét, látókörébe került a japán kultúra is, amelyet nyolc szép festmény képvisel.

Érdekes volt elképzelni, hogyan élt együtt az író-költő ezzel a közel száz műtárggyal, köztük míves régi bútorokkal, hogyan formálta vajon alkotó munkáját. Láthatóan környezetét is esztétikai elvei szerint alakította, amelyeket viszont lelki alkata, legfőképpen az élvezetekre törekvés irányított. Sőt, folytatva a feltételezések láncolatát, a művészeti szépség a mulékonyabb nőtársasági és testi örömök mellett ellensúlya lehetett a korán kialakított „öregember”-póznak, a hipochondrikus hajlamnak, mint a búskomorság időszakainak vigasza.

Füst Milán művészeti vonzódása a zene művelésében és kedvelésében is megnyilvánult, kreativitása pedig fémtárgyak készítésében, sőt, otthoni tárgyak barkácsolásában.

Helfer Erzsébet vezetékneve jelentésesebb hallik az utókor számára, mert segítők is szegődött férje, Füst Milán mellé, aki már 1922-ben tőle kérte a téli tüzelő beszerzését egy rövid, meglehetősen spleenes levél keretében (a tárlaton olvashattuk). Helfer Erzsébet jómódú családjának köszönhetően nemcsak művész-férje mecénása és a műgyűjtemény valódi vásárlója volt, hanem áttételesen a mi mecénásunk is, hiszen az ő jóvoltából, végrendelete értelmében jött létre a Füst Milán Fordító Alapítvány 1989-ben.

Az alapítvány önfenntartó: sem a magyar államtól, sem más állami szervtől, intézménytől vagy magánszemélytől támogatásban nem részesül. Célkitűzése hármas. Elsősorban a magyar költészet, prózairodalom megismertetésének elősegítése az európai, s Európán kívüli nemzetek számára a magyar irodalom magas, művészi színvonalú idegen nyelvre fordításával. Másodsorban azoknak az alkotóknak a díjazása, akik a magyar irodalom folyamatának egészét, egy korszakát, vagy egy jelentős alkotóját bemutató kritikai művet írtak, feltéve, ha az általuk írt mű idegen nyelven is megjelent. És harmadsorban, de egyáltalán nem harmadik rangban Füst Milán írói életművének ápolása, az életművel kapcsolatos bibliográfia, vagy tudományos munka elismerése, Füst Milán írói, költői munkásságának megismertetésével, előadásával kapcsolatos tevékenység támogatása. (További információk: <http://www.fustmilan.hu/index.php>)

A kiállítás a műgyűjtemény jelenlegi tulajdonosa, a Füst Milán Fordító Alapítvány együttműködésével jött létre, amelyet áldozatos, a szakmai hozzáértést és szerető gondosságot egyesítő munkával Dr. Röder Edit ügyvéd vezet immár több évtizede. Emlékezhetünk az első kitüntetettek között Esterházy Péterre és Kertész Imrére. Utóbbi akkor kevesen olvasták. Akárcsak magát Füst Milánt, akit nemcsak élete utolsó két évtizedében vett körül méltatlan csönd az irodalomban, de a mai napig várat magára egy életművet átfogó, igazán mély elemzés (Somlyó György esszéisztikus életrajza, Schein Gábor 2006-os, 1909–1927 közötti korszakát feldolgozó monográfiája mellett néhány cikkgyűjtemény említhető).

Dr. Röder Edit viszi vállán és viseli szívében az alapítvány fő terhét. Ő gondozza és látja nap mint nap a lakást, ahol a hagyaték ily módon egészen kivételesen egyben tudott maradni. Ide csak kiváltságos kutató kaphat bebocsátást. Jelenleg, mint megtudtuk, a könyvtár állományba vétele és kutatása folyik – a könyvválasztás egy író ízlését és munkásságát a képekénél jobban tükrözi. Kalauzunk beszélt például a Füst Milán és Fülep Lajos közti művészeti vitákról, például arról, hogy Füst nem tartotta sokra Joyce-t.

A beszélgetés végén Tarján Tamás azt a nagyszerű kérdést tette fel, amelyet édesanyám tett fel mindig gyerekkoromban egy-egy múzeumlátogatás végén: melyiket vinnéd haza? Felnőve rájöttem, hogy a válaszhoz az ember kénytelen átgondolni, felidézni mindazt, amit látott, szinte memorizálja a vizuális benyomásokat; és válaszában pedig már ott lesz a rá jellemző választás, a gyerek (vagy bármely néző) kristályosodó ízlése. Weiner Leó portróját sokan vitték volna, de Gulácsy bolondja is szóba került – kérdés persze, pénzbefektetésnek vagy együttélésre viszünk haza egy képet. Én Kmetty János finom vonalú és színezésű városrészletével szeretnék együtt élni.